

Het verschil uithouden bij integriteitsconflicten¹

Aantekeningen tot een betere omgang met wantrouwen in de politiek.

In zeven casussen

Jeroen Deckers

2018

¹ **toelichting bij de titel van deze uitgave**

'Het verschil uithouden' is een uitdrukking die uitnodigt tot conflicthantering met interesse in de ander. Dus even niet de baas willen spelen. In deze uitnodiging zit de ambitie om terughoudend te zijn. In het politieke bedrijf is dit geen overbodige luxe.

Harry Kunneman, auteur van o.a. Voorbij het Dikke Ik, gebruikt de uitdrukking *'het verschil uithouden'* regelmatig. Hij bepleit een waardige strijd te voeren tussen opponenten om daarmee te komen tot leerzame wrijving. Kunneman moedigt studenten, wetenschappers en ander publiek aan tot erkenning van het verschil tussen jou en de ander. Die erkenning helpt bij het bespreken van, zoals hij noemt, trage vragen. Dit zijn vraagstukken die niet snel, misschien zelfs helemaal niet kunnen worden opgelost, maar onderwerp zouden moeten zijn van een voortgaand gesprek. De integriteitscode is zo'n onderwerp.

De politicus, vertrouwd geraakt met dit gesprek, wint waarschijnlijk aan geloofwaardigheid, alleen al omdat wantrouwige interventies haar of hem minder uit evenwicht brengen.

Casus 5²

Carola van Driessen, wethouder Partij voor de Welstand (PvdW) in gemeente Molensloot.

Korte situatieschets:

In 2017 verschijnt op de website van een platform van aannemersbedrijven een artikel waarin deze wethouder beschuldigd wordt van belangenverstrengeling. Zij zou haar positie van wethouder misbruikt hebben om zakelijke vrienden te bevoordelen bij een aanbesteding van een gedeeltelijke herinrichting van het stadskantoor. De fractie van PvdW verleent haar in dit conflict onvoldoende steun, vindt de wethouder. Hierop trekt zij zelf de conclusie om op te stappen. Het integriteitsonderzoek dat hierop volgt, uitgevoerd door een extern bureau, brengt geen feiten aan het licht die het voor Van Driessen onmogelijk maken om in de toekomst een politiek ambt te vervullen, want binnen een jaar tijd wordt zij geïnstalleerd als wethouder in de gemeente Winderingen in dezelfde provincie. Waarom kwam deze wethouder dan ten val? Wat hebben de wethouder en andere betrokkenen ervan geleerd?

Interview met Carola van Driessen

Het onderwerp integriteit ligt gevoelig in de politiek. U heeft destijds bij PvdW een wethoudersopleiding gevolgd, werd bij die gelegenheid veel aandacht besteed aan dit aspect?

CvD: In strikt formele zin was daar wel aandacht voor. Ik ontving bijvoorbeeld de richtlijnen over integriteit van het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Van PvdW kreeg ik ook richtlijnen maar dan toegespitst op leden van de Tweede Kamer. Tijdens de wethoudersopleiding werden geen concrete casussen rondom integriteit behandeld of door de deelnemers nagespeeld.

Vindt u dat dit eigenlijk had moeten?

CvD: Het is iets te makkelijk om kritiek te spuien als je zelf iets akeligs hebt meegemaakt op dat vlak. Ik heb geen zin om aan zelfrechtvaardiging te doen. Wel wil ik de urgentie noemen, dat de aankomend wethouder getraind is om goed om te gaan met gevestigde belanghebbenden die hun positie verliezen door heroverwegingen.

² De casus, de namen van de politica, de desbetreffende partij en de gemeenten zijn niet herleidbaar met het oog op discretie.

Hoe bedoelt u dit precies?

CvD: Het valt een beetje te voorspellen dat wanneer een wethouder een gevestigde aanbieder, in dit geval een aannemersbedrijf, van plan is te vervangen door een nieuwe, dat dan geprobeerd wordt die wethouder beentje te lichten. Het kan toch niet toevallig zijn dat de verdachtmaking aan mijn adres geplaatst werd op de site van een platform van aannemersbedrijven? Blijkbaar heb ik iets onderschat in mijn betrekkelijke onervarenheid. Ik had het achteraf gezien ook wel een beetje kunnen weten, want ik herinner mij nog goed dat ik voor mijn aantreden als wethouder het Presidium openheid van zaken gaf over mijn zakelijke relaties, en dat ik het signaal terugkreeg dat mijn informatie niet goed viel. Ik meende op dat moment nog steeds dat het allemaal niet zo'n vaart zou lopen, gezien de geringe proporties van mijn financiële betrokkenheid bij aannemersbedrijven. Dat was geen beste inschatting. Door mijn ervaring in Molensloot gaan bij mij direct alle alarmbellen af als iemand ook maar iets van een financieel belang heeft bij een marktpartij waar het gemeentebestuur zaken mee wil doen.

Is dat niet een beetje spastisch?

CvD: Nee, ik vind van niet. Het is een kwestie van scherp blijven en opletten. Ook wanneer ik in VNG-kringen kritisch hoor praten over integritisme: overdreven op eieren lopen, waardoor bestuurders met de handen op de rug gebonden door het leven gaan vanwege hun angst voor verdachtmakingen. Ik heb nog altijd ondernemersbloed door mijn aderen stromen, dat is niet veranderd. Ik ken daardoor veel goede leveranciers, overal in het land. Daar kan de gemeente veel baat bij hebben. Zijn dat vrienden en vriendinnen van mij, dus ouwe jongens en meiden krentenbrood? Ja en nee. Ja tijdens een biertje in de kroeg. Volstrekt nee als het aankomt op zaken doen. De gunfactor speelt altijd een rol in het zakendoen, en niet zo'n klein beetje ook. In de politiek is dat niet anders. Maar ik wil er voldoende gekwalificeerde mensen bij betrekken die mij tegenspreken. Dat deed ik vroeger als aannemersdochter ook, want dat had ik geleerd van mijn vader die keigoed kon onderhandelen. Wij hadden geen zin om ons familiebedrijf failliet te zien gaan aan te hoge kosten. Als ik iemand goed ken, dan durf ik makkelijker hardop te zeggen: "Willem, je vraagt hier volgens mij de hoofdprijs, maar daar trappen wij natuurlijk niet in, jongen". Ondernemers zijn geen doetjes hoor, wij troeven elkaar stevig af, als het erop aan komt, en dat doe ik net zo lief in mijn rol van wethouder.

Maar... wat heeft u nou wél fout gedaan?

CvD: Wat ik al zei: je moet continu scherp blijven en opletten. Het is gewoon niet zo handig als een wethouder nog een lening heeft uitstaan bij een aannemersbedrijf waarmee de gemeente onderhandelingen voert. Zelfs niet als dit door de wethouder ruim van tevoren bekend is gemaakt. Bovendien, en daar had het externe bureau echt een punt, ik had mijn meldplicht verzaakt. Ik had geen zin in gezeur aan mijn hoofd over iets kleins, terwijl het gewoon niet aan mij was om te beoordelen of dit wel zo klein is. Dat is aan het Presidium. Los van de ethische kant van de zaak: kritische journalisten, politieke tegenstanders en teleurgestelde aannemersbedrijven die een afwijzing aan hun broek krijgen weten jou heus wel te vinden, hoor. Wacht maar af.

Heeft u wel voldoende aandacht besteed aan de heersende cultuur binnen de gemeenteraad, waarin politici in een kramp schieten, zodra het aankomt op ondernemerschap?

CvD: Daar moet ik nog vaak aan terugdenken, ja. De eerste reactie van het Presidium op mijn geloofsbrieven vond ik, als ik heel eerlijk ben, een beetje verkrampt. Ik ben toen blijven steken op het niveau van mijn oordeel, namelijk *'waar maken die mensen zich druk over?'*. Dat was niet goed. Het was beter geweest als ik daar iets praktisch mee had gedaan. Als binnen de gemeenteraad een sfeer heerst van ongemakkelijkheid over de ondernemersmentaliteit van een bestuurder, dan moet je dat niet willen negeren. Dan is het goed om daarover een voortgaand gesprek te openen waardoor de betrokken raadsleden, mijn collega's in het College en ik ook zelf vertrouwd raken met het onderwerp. Als ik erop terugkijk, dan had ik het Presidium bovendien beter kunnen vragen om een vertrouwenscommissie samen te stellen die volledige inzage zou krijgen in mijn financiële reilen en zeilen. Dus meekijk-inlogcodes verstrekken.

U heeft het over politieke tegenstanders die u wel weten te vinden, maar in uw geval was het de fractie van PvdW die u heeft laten vallen. Hoe kon dat gebeuren?

CvD: Ho stop, dat klopt niet. Ik heb zelf gezegd: deze wethouder legt haar functie neer. De fractie van PvdW wilde mij niet a priori steunen, terwijl het in mijn beleving louter een anonieme roddel betrof. Dat voelde voor mij als een dolkstoot in de rug. Dit roept interessante vragen op: was ik te licht geraakt op dat moment? Was dat achteraf gezien een verstandig besluit? Ben ik te snel weggelopen? Was dit nu zo'n

moment waarvan je zou kunnen zeggen dat iemand het verschil niet uithoudt? Het verschil tussen mijn persoon als wethouder en andere personen binnen het controlerend instituut? Daar mogen dan twijfels zitten, maar bedenk wel dat het achteraf makkelijk nakaarten is. Ik was oprecht verontwaardigd, dat wel. Ik had al langere tijd het gevoel dat ik maar geen contact kreeg met ‘mijn’ fractie. Die machteloosheid wist ik niet te doorbreken.

Heeft u een idee waardoor dit is gekomen?

CvD: Zal ik nu eens echt openhartig zijn? Het is waarschijnlijk gewoon ijdelheid geweest. Ik ben een overdonderende dame, altijd al geweest. Ik zie er niet uit als een lief meisje met mijn 181 centimeter lengte. In mijn vrije tijd doe ik bovendien aan kickboksen; dat weet iedereen inmiddels wel. Om een beetje te jennen kan ik tegen mijn gesprekspartner ‘prutser!’ roepen, ook als iets fout is gegaan buiten haar of hem om. Lang niet iedereen is van die masculiene humor gecharmeerd, hoor. Af en toe vind ik het ook stom dat ik dit doe tegen de verkeerde. Ik probeer mijn leven te beteren. Van de nare afloop in Molensloot hoop ik ook iets geleerd te hebben.

Wat heeft u geleerd?

CvD: Dat ik er heel erg naast kan zitten, ook als ik qua kennis en inzicht overwicht voel op anderen. Om te beginnen, dat gevoelde overwicht kan een reusachtig misverstand zijn. Je mag mensen niet onderschatten. Dat is de blinde vlek van iemand die gewend is een beetje te plagen en te imponeren. Ik zie het als mijn professionele taak om op voorhand bescheiden te zijn. Ik zou willen dat mensen mij daarop aanspreken. Maar ook als zij dat niet doen, dan wil ik daar zelf scherper op zijn. Ik merk nu al dat het dan gewoon fijner samenwerken is. Je moet mij goed begrijpen: ik zou veel liever hebben dat gesprekspartners mij recht voor z'n raap corrigeren als ik weer eens ijdel uit de bocht vlieg. Maar niet iedereen zit zo in elkaar. Niet iedereen brengt dat op of, sterker nog, niet iedereen heeft zin, heeft de behoefte om dat op te brengen. Daar wil ik in mijn politieke loopbaan meer aandacht aan schenken. Ik wil als van nature op een losse vrolijke toon blijven debatteren en mij tegelijkertijd inhouden wanneer ik de impuls in mij voel opwellen om mijn opponent in de hoek te zetten. Daar wil ik liefst radicaal mee stoppen.

Nu u dit allemaal inziet, wat zou u nu doen in een vergelijkbare situatie, als u een aanvaring krijgt met uw fractie?

CvD: Misschien is het ook wel beter en eerlijker om het erop aan te laten komen. De wethouder die wordt weggestuurd heeft dan in ieder geval het lef gehad om te zeggen: dames en heren, stuurt u mij maar weg. U bent het om te beoordelen of de situatie onhoudbaar is of niet. Dat is niet aan mij. En tegelijkertijd heeft de wethouder dan gelegenheid om de achterliggende kwesties te deconstrueren. Waarom is mijn fractie nu vijandig tegen mij? Kan ik die vijandigheid bespreekbaar maken? Is het in een voortgaand gesprek met mijn fractie mogelijk om de angel eruit te trekken? Wat moet ik daarvoor doen en wat vooral laten?

Had uw aanblijven als wethouder misschien geleid tot andere uitkomsten in het rapport van het externe bureau?

CvD: Dat is pas echt speculeren. We zijn maar mensen. Voordat ik in ga op deze vraag wil ik dit zeggen: een wethouder die blijft zitten heet 'aangeschoten wild' te zijn. Hoe erg is dat? Kan die wethouder geen zaken meer doen met de gemeenteraad omdat ie toch binnenkort onderuitgaat? Verliest de wethouder gezag bij ambtenaren? Wordt ie minder serieus genomen door collega's in het college? Van de andere kant: het onderzoek ging nu over iemand waar niemand meer loyaal tegen hoefde te zijn. Dat lijkt misschien ideaal voor waarheidsvinding maar schijn bedriegt. Een uitkomst in het rapport, waarin de wethouder van iedere blaam gezuiverd wordt is weer geen beste beurt voor de fractie die hem als een baksteen heeft laten vallen, toch? Maar nogmaals: dit is speculeren. Ik voel niet de minste behoefte om de inhoud van het rapport van het externe bureau nog eens scherp tegen het licht te houden.